

Om fusk och kreativitet ...

Nyhetsfloden har på sistone speglat åtskilliga upptäckter av fusk i idrottsvärlden. En rad elitidrottsmän har i år avslöjats vara dopade i tävlingssammanhang. Sorgligt nog har även forskningsvärlden på senare tid rönt en massmedialt föga smickrande uppmärksamhet för flera fall av grovt fusk.

Det är därför knappast förvånande att det ibland i debatten kommit att göras jämförelser mellan dessa båda former av oärlighet. Inte desto mindre är det en missvisande och även farlig analogi. Man bortser nämligen då från att det övergripande syftet med dessa två verksamheter är helt olika.

Vid elitidrott är syftet att vid en given tidpunkt, antingen individuellt eller som lag, prestera bättre än medtävlarna. I forskning är tävlingsmomentet sekundärt till den överordnade avsikten att tillföra ny kunskap.

Målsättningen för en tränare/idrottsutövare är att finna vägar att kunna prestera bättre än andra, helst utan att informera potentiella medtävlare. Detta leder ibland till nya strategier, som kan ligga mycket nära eller utanför ramen för vad som är tillåtet.

Idrotsrörelsen har insett detta, och för att stävja kreativa lösningar främst för det som ligger utanför det tillåtna har man skapat fasta regelsystem. Dessa system, som ständigt uppdateras, innehåller omfattande regleringar, restriktioner och kontrollmekanismer. Syftet är att begränsa den uppfinningsförmåga som försvårar rättvisande jämförelser mellan olika utövare.

Med andra ord – regelsystemet skall lägga band på den kreativitet som ständigt finner alternativa vägar eller testar nya gränser. Det är därför analogin med forskning blir farlig, eftersom kreativitet är en av grundförutsättningarna för framgångsrik nyskapande forskning.

Åsikten att ytterligare regler måste till för att stävja framtida forskningsfusk kan därför leda till det idrottsvärlden syftar till – ett försvårande för nytän-

kande och nyskapande metoder. Det är därför oroande att många anser att ytterligare regler behöver införas inom forskningsvärlden, och framför allt när detta görs med hänvisning till idrottsrörelsen.

Forskning har redan idag ett omfattande regelsystem såväl internationellt som nationellt, som vräkt fram under en längre tid. Vi kan nämna Helsingforsdeklarationen, Vancouverrekommendationerna, bestämmelser om etikprövning samt biobankslagen.

Med undantag för biobankslagen, där enighet råder i de flesta kretsar om behovet av en översyn, är de övriga reglerna väl anpassade till forskningens vardag. De är nödvändiga för att bevara legitimiteten utanför forskarvärlden, men de fyller också en funktion för att kvalitetsgranska planerade forskningsprojekt.

Vad som dock fattas är utbildning, kontroll och uppföljning av dessa regelsystem. Detta är ett institutionellt ansvar, men flera av de medicinska fakulteterna här i Sverige har ännu inte axlat detta ansvar. Det är här förbättringar behövs – däremot finns inte behov av nya kreativitetshämmande regler!

Hur skall då forskningsfusk förhindras? Fusk inom forskningen har alltid funnits och kommer sannolikt alltid att finnas, men några primärpreventiva åtgärder är lätta att identifiera! Ett viktigt moment är att inse och erkänna att fusk förekommer även i Skandinavien. Vid misstanke om oegentligheter får en institution inte välja den väg som hittills varit normalvarianten i Sverige – att bagatellisera och dölja. Svensk forskning är ur ett långsiktigt perspektiv inte betjänt av en sådan strategi. Det kan få förödande konsekvenser för den framtida legitimiteten!

Forskningsfusk tycks oftast förekomma inom slutna grupper med en uttalat hierarkisk struktur. Kommunikationen såväl inom gruppen som externt går då genom forskningsgruppledaren, och tillfällen till lateral kommunikation har minimerats.

Den tradition som finns inom skandinaviska forskargrupper av seminarier och externa kontakter på alla nivåer är sannolikt den viktigaste och bästa profylaxen mot forskningsfusk. Samtidigt stimulerar det en kreativ miljö – det som är grundvalen för all forskningsverksamhet.

»Vid misstanke om oegentligheter får en institution inte välja den väg som hittills varit normalvarianten i Sverige – att bagatellisera och dölja.«

Jon Sudbø, avslöjad för forskningsfusk, och Floyd Landis, ertrapad som dopad – två fall av allvarliga oegentligheter. Men en jämförelse av forskningsfusk och idrottsfusk måste ta hänsyn till det övergripande syftet.

Foto: Scandpix, Rikshospitalet resp. Pressens Bild

ANDERS EKBOHM
ledamot i
Läkarförbundets
centralstyrelse
och granskare
av Sudbø-fallet
i Norge

Kontaktuppgifter Sveriges läkarförbund:
www.lakarforbundet.se, E-post: info@slf.se
Telefon: 08-790 33 00, Fax: 08-20 57 18
Postadress: Box 5610, 114 86 Stockholm
Besök: Villagatan 5, Stockholm